

50 år siden drapet på professor Ragnar Skancke

«Folk og Land» offentliggjør hans rystende anklageskrift - skrevet noen dager før skuddene smalt på Akershus Festning

Den 28. august 1948 - altså for 50 år siden - ble professor Ragnar Skancke skutt av daværende makthaveres leiebøddler.

Selv «gode» nordmenn kalte det et drap, etter å ha studert den utredning domfelte skrev et par dager før han skulle dø. Et anklageskrift mot de menn som dømte ham fra livet, - og som den gang skulle øve rett og rettferdighet her til lands.

«Folk og Land» er i besittelse av brev og guldnede saksdokumenter fra professor Skanckes rystende skjebne, - og spesielt tror vi anklageskriftet vil interessere alle våre lesere.

Han skriver:

- Ved politiavhør i juni 1945 fikk jeg den meddelelse at jeg ville bli tiltalt etter strl.paragraf 86 og 98. Jeg erklærte da at jeg var av den oppfatning at det ikke var krig mellom Norge og Tyskland etter juni 1940. Som følge derav mente jeg at jeg ikke var skyldig etter en slik tiltale. Den samme erklæring ga jeg til politiet i form av en skriftelig «egenerklæring» datert 21. desember 1945.

Ved forhørsretten i slutten av juni 1945 erklærte jeg påny at jeg mente at krigen for Norges vedkommende sluttet i juni 1940 og

begrunnet dette bl.a. med å henvise til de politiske partiers og en rekke næringsorganisasjoners oppfordring til befolkningen i august 1940 om å etablere samarbeide med okkupasjonsmakten. Dette - sammen med en rekke andre omstendigheter syntes meg å være avgjørende beviser for at folket som helhet mente at krigen var slutt. (Min daværende forsvarer H.r. advokat Mauritz vil kunne bevitne at jeg fremholdt dette for retten.)

Rettsformannen bemerket at han ikke hadde noe kjennskap til alt dette og at det forelå «skjellig grunn til mistanke» hvorpå fengselkjennelse ble avsagt.

Tiltalebeslutning mot Skancke var lovstridig

Han måtte selv føre sitt forsvar

I 9 dagers rettsforhandlinger hadde forsvareren ordet 3 ganger til korte bemerkninger.

Den 6. mars 1946 får jeg så oversendt en tiltalebeslutning uten noen som helst

antydning til bevisoppgaver fra påtalemyndighetens side. Min forsvarer, h.r.adv. C.A. Torstensen, godtar tiltalebeslutningen og uttaler at jeg etter hans mening ikke kan tenkes å bli stillet i klasse med Quisling og Hagelin, men at domsresultatet for mitt vedkommende må bli som for Fuglesang og Stang. - Han mente videre at det ikke var nødvendig med noen inngående behandling av de enkelte tiltaleposter likesom det ikke var nødvendig å føre forsvarsvitner.

Etter et par kortvarige konferanser begynte så rettsforhandlingene den 7. mai 1946 og pågikk i hele 9 dager. Jeg måtte herunder helt alene varetta mitt forsvar. Alle subjektive momenter til belysning av min handlemåte ble hånlige avvist av retten. Min forsvarer kom - i løpet av de 9 dager - bare med 3 korte bemerkninger samt til slutt en forsvartale hvori han påpeker at «aktor har hatt en lett oppgave med å angripe Skancke, for han har ikke gjort stort for å forsvare seg», (Jfr. Verdens Gang 17. mai 1946).

Det har senere vist seg at tiltalebeslutningen i virkeligheten var lovstridig slik at et forsvar i vesentlige punkter var prinsipielt umulig. (Jfr. adv. Øvergaard's uttalelse av 26. april 1948. A. 1-3).

Rettsens fremgangsmåte ved sakens behandling lovstridig

Forts. side 2 ➡

Knut Hamsuns brev til Victor Mogens: Vis oss en bedre mann enn Vidkun Quisling

Knut Hamsun var en god venn av Fedrelandslagets formann, Victor Mogens. Vennskapet kjølnet imidlertid i 1940, da Victor Mogens gikk til harde angrep på Nasjonal Samling og partiets Fører, Vidkun Quisling. Fedrelandslagets formann ønsket på den tid selv å overta Quislings plass, og sammen med sine åndsfrender beinfløy han Terboven for å fremme sin sak, - der han, i sterk motsetning til Vidkun Quisling, fremhevet sin positive innstilling til et tysknazistisk Norge. Mogens ble tiltalt etter okkupasjonen, men frifunnet.

Hans anti-NS-holdninger veide tyngre enn hans Tysklands-vennlighet.

Det var den 17. august 1940, etter at Vidkun Quisling hadde overgitt styringen til Administrasjonsrådet, at Knut Hamsun skrev et brev til Victor Mogens, som har vært lite omtalt etter okkupasjonen. Et brev som viser Knut Hamsuns sterke tro på Vidkun Quisling, - også gjennom en tid da stormen raste verst om Nasjonal Samlings Fører.

Det har lykket Folk og Land å få tak i en kopi av det lange brevet, som vi gjengir en del av.

Forts. side 4 ➡

Norske barn med tysk far ble erklært statsløse og på «Åpent marked» tilbudt svenskene

De norske myndigheter har hittil ment at omkring 250 Sverige.

Tyskland under okkupasjonen, men så sent som i 1948 ble sendt til Tyskland. Som kjent oppsto det i fredsdagene en heftig debatt om disse skulle sendes hjem, og det hele endte opp med en offisiell beslutning om at dette måtte gjøres.

Fra sikre kilder har Folk og Land imidlertid fått opplyst at minst 10 av disse ble plukket ut av rekkene og i all hemmelighet sendt til

Sammen med konsentrasjonsleirfanger fikk de plass i de «hvite busser» og ført til Malmø i juli 1945, hvor barna ble avluset og nærmest på «åpent marked» tilbudt potensielle svenske adoptivforeldre.

De bor idag i Sverige og føler seg fortsatt sviktet og på det dypeste krenket.

En av dem som var med å besegle deres skjebne var den svenske lege Torsten Arneus som i august 1945

Forts. side 7 ➡

50 år siden drapet på professor Ragnar Skancke ... *Forts. fra side 1*

Lagmannen - en av hovedmennene for «rettsoppgjøret» opptrådte både som anklager og dommer.

Når så hertil kommer at tiltalte hele subjektive oppfatning av forholdene under okkupasjonen, her som i hele «rettsoppgjøret» forøvrig, ble skjøvet til side, - var mulighetene for et forsvar ikke særlig store. Lagmannen - som selv var en av hovedmennene for den særlovgivning som «rettsoppgjøret» blir fremmet etter - opptrådte i retten både som anklager og dommer på samme tid, hvilket må ha forledet ham til å begå visse lovstridige handlinger. At rettens fremgangsmåte ved sakens behandling var lovstridig er påvist i adv. Øvergaards uttalelse av 26. april 1948. Forholdet rammes bl.a. av strpl.s paragraf 331 og 338 samt domstollovens paragr. 200. (En offentlig tjenestemann som gjør seg skyldig i forsømmelig eller et annet utilbørlig forhold under rettergang - kan straffes med bøter og helt eller delvis ilegges erstatning til den skadelidende.)

Dødsstraff: Og lagmannsretten kunne ikke anbefale benådning

Forsvareren toet sine hender, og leverte den dødsdømte en benådningssøknad på 4 korte linjer.

Domsresultatet i lagmannsretten var dødsstraff og retten uttalte i tillegg at den ikke kunne anbefale benådning.

Saken blir påanket til Høyesterett, og min daværende forsvarer fant det merkelig nok ikke nødvendig å anke hverken over saksbehandling eller lovanvendelse slik at anken kun gjaldt straffeutmålingen. Da jeg ikke selv er jurist hadde jeg dessverre dengang ikke den nødvendige innsikt til å gripe inn.

Den 27. mars 1947 for-

kastet Høyesterett anken og tilføyde at den ikke finner noen formildende omstendigheter. - Dagen etter (altså 28. mars 1947) meddelte min daværende forsvarer meg, at hans oppdrag er endt i og med høyesterettsbehandlingen og at han reiser på påskeferie den følgende dag. (30. mars 1947 var Palmesøndag.) Han overleverte meg en benådningssøknad på 4 korte linjer, som jeg dog ikke sendte.

Retten spurte ikke den dødsdømte om han trengte juridisk bistand.

Da jeg var klar over at dommen på en rekke punkter var uriktig, satte jeg meg fore på egen hånd å utarbeide en gjenopptagelsesbegjæring, som ble innsendt til lagmannsretten 1. april 1947. Da denne begjæring var kommet i stand uten juridisk bistand var den på flere måter mangelfull. Begjæringen om gjenopptagelse ble følgelig avslått 28. april 1947. I mellomtiden hadde jeg hatt enledning til å studere en del juridisk litteratur og fått en del annen juridisk bistand, slik at jeg den 12. mai 1947 kunne sende inn en fornyet begjæring om gjenopptagelse. - Retten, som hadde plikt til å spørre om jeg trengte juridisk bistand, ga overhodet ingen veiledning eller opplysning. På egen hånd fant jeg imidlertid ut at jeg kunne begjære forsvarer oppnevnt i henhold til strpl. paragraf 102, men jeg fant til å begynne med ingen som ville påta seg oppdraget. Ad privat vei fikk jeg gjort en henvendelse til hr.r.adv. J. Øvergaard, som erklærte seg villig til å være min forsvarer.

Begjæring av oppnevnelser av forsvarer ble sendt 9. juni 1947 og etter pålegg fra Høyesteretts kjæremålsutvalg oppnevner så lagmannsretten 9. juli 1947 advokat Øvergaard som min forsvarer.

H.r.advokat Øvergaard anklager retten for straffbart forsømmelig forhold

Lagmannsretten forkastet med 3 dommere uten domsmenn gjenopptakelsesbegjæring.

I to skrivelser til lagmannsretten av 24. og 25. juli 1947 støtter adv. Øvergaard helt ut min begjæring om gjenopptagelse og anklager samtidig retten for forsømmelig forhold m.h.t. saken. Samtidig bringer han også inn spørsmålet om Norge var i krig med Tyskland etter 10. juni 1940. (Kapitulasjonsdokumentet. - Høsten 1947 og begynnelsen av 1948 medgikk derpå til bevisopptagelse og annen tilretteleggelse av saken. Den 26. april 1948 leverer så advokat Øvergaard inn sin utførlige uttalelse angående gjenopptagelsesbegjæringen. Uttalelsen er delt i to avsnitt, A og B. Avsnitt A gjelder ankepunktene i min begjæring av 12. mai 1947 og avsnitt B omhandler spørsmålet om Norge deltok i krigen etter 10. juni 1940 samt min subjektive oppfatning av dette spørsmål. Den 5. juni 1948 forkaster lagmannsretten med 3 dommere uten domsmenn min begjæring, idet den bl.a. uttaler at den ikke finner det nødvendig å gå inn på adv. Øvergaards uttalelser i detalj. Utførlig begrunnelse herfor ble ikke gitt. Saken påankes til Høyesteretts kjæremålsutvalg som i kjennelse av 19. august 1948 gir sin tilslutning til lagmannsrettens uttalelse og forøvrig avfeier hele saken på 10-12 linjer. Kjennelsen er avsagt av 3 dommere slik at dødsdommen såvel i lagmannsretten som Høyesterett er opprettholdt med 3 st. Etter dette gjensto for meg kun å søke benådning og slikt andragende ble innsendt 21. august 1948.

Tilstander som er uverdige for en retsstat

Såvidt vites har det aldri vært bestridt at retten ved behandlingen av gjenopptakelsessaker skal være tallmessig besatt på samme måte som den rett som har avsagt den angrepne dom.

Imidlertid har den nye lov av 21. februar 1947 om rettergang i landssviksaker i paragraf 30 siste ledd, åpnet en adgang for rettens faste dommere til å bestemme om domsmenn skal tilkalles. Dette er i virkeligheten et brudd på norsk lovs system. Men det som er verre er at denne adgang i praksis blir gjort til regel. Det har neppe vært lovgiverens mening. Bestemmelsen er i det hele tatt betenkelig - i særdeleshet i saker hvor dødsdom er avsagt. For Høyesterett er det nylig blitt vedtatt en lov om at det i slike saker skal delta 9 dommere og kreves et flertall 6 mot 3. I saker om gjenopptagelse går man den motsatte vei skjønt disse saker under de nåværende omstendigheter såvisst ikke er mindre betydningsfulle. I min sak uttalte f.eks. lagmannsretten at de opplysninger som er framskaffet i anledning gjenopptagelsesbegjæringen «kan muligens stille domfelte i et noe gunstigere lys og i noen grad avdempe lagmannsrettens syn på enkelte sider ved tiltaltes virksomhet».

De 3 faste dommere opprettholdt til tross herfor dødsdommen skjønt den mulighet jo ikke er utelukket at de 4 legdommere kunne finne at de nye beviser eller kjennsgjerninger for deres vedkommende må føre til at dødsstraff ikke kan anvendes. - En dødsstraff er da blitt stående med 3 mot 4 stemmer.

Så lenge denne uheldige ordning eksisterer, bør i hvert fall de som vil avslå gjenopptagelse ikke unnlate å ta tilbørlig hensyn til at det for flertallet kan bety et

alvorlig samvittighetsspørsmål at de har vært med på å felle en dødsdom, som de nå blir avskåret fra å rette på, slik som deres overbevisning tilsier dem.

Det er rimelig at gjenopptagelse må ventes å få en mere utbredt anvendelse i landssviksaker enn tilfellet har vært i saker hvor vår straffeprosesslov gjelder uten de mange innskrenkninger som gjelder i landssviksaker. Her skal pekes på noen av disse:

Påtalebegjæring eller siktelse får en siktet eller tiltalt ofte ikke se. I enkelte tilfelle forekommer ikke siktelse og i de siktelser som forekommer gis det aldri slike opplysninger at de gir siktede den orientering han trenger for i detaljer å kunne forberede sitt forsvar.

Så er den rettslige forundersøkelse sløffet. Dette er den mest betydningsfulle mangel - så betydningsfull, at det har vært lært, (Skeie Str.pros. 1939 bd. II s. 65) at denne forsømmelse må ansees som en ubetinget annullasjonsgrunn på linje med de i strpl. paragr. 393 nr. 2 særskilt oppregnede.

Under den rettslige forundersøkelse hvor den siktede er tilstede, vil han få anledning til å bli kjent med innholdet av de vitneprov som vil bli brukt mot ham, han kan få anledning til på stedet å kunne få korrigeret dem ved selv eller ved forsvarer å stille spørsmål - og fremforalt vil han få tid til etterpå å tenke over hva han kan anføre til sitt forsvar. Det skjer ikke i landssviksaker.

Når så tiltalebeslutningen kommer (i normale saker) er den bygget på det materialet som er kommet fram under den rettslige forundersøkelse hvor tiltalte har deltatt. Derfor kan bevisoppgave sløyfes ved forkynnelse av tiltalebeslutningen for alminnelig lagmannsrett. Men i landssviksaker hvor forun-

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: 0808.5164504

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

LA OSS SPENNE BUEN

Det var 8 oktober 1947 at lærer Nils Vikdal startet utgivelsen av sitt lille skrift «Skolenytt» som fikk en slik rivende utvikling. Det «illegale» blad ble hamret side for side på skrivemaskin, stensilert og spredd først i hundre, så i tusen eksemplarer.

Budskapet om bladet gikk som en fanfare over landet, og de fulgte i fengsler og fangeleirer begynte igjen å løfte hodet og fatte håp. Endelig var det da noen som våget å tale «Roma midt i mot».

Hvem var så denne mann, Nils Vikdal i Kristiansund? Jo, en av de mange som ble offer for den blinde utrensking i lærerstanden, og som uten å være medlem av Nasjonal Samling tok hele rettsoppgjøret under behandling på bred front. Det skulle mot og kampglede til dette, og ingen av delene manglet.

Nummer etter nummer ble sendt ut. Avsløringer på avsløringer fulgte, og disse ga sjokkbølger i by og bygd.

Snart ble skriftet hans for lite. Tirsdag 15 juni 1948, altså for femti år siden, trådte så «8 MAI» frem på kamplassen som trykt avis. Det var et kjempeløft. Opplaget øket jevnt og sikkert, medarbeiderstaben vokste og innholdet ble mer og mer allsidig. Til tross alle vansker, trass i hån og terror steg opplaget raskt til hele 10300 eksemplarer, og bladet kom ut hver uke.

Nils Vikdal la med dette det grunnlag vi andre senere har bygget videre på. Av årsaker vi ikke kjenner endret avisen etter en tid navnet til FOLK OG LAND. Under dette navn har bladet nå nådd en alder av 46 år.

Som andre kamporganer har FOLK OG LAND vært ute i hardt vær. Særlig ille var det helt i begynnelsen av 70-årene da unge «opprøre» fant veien til redaksjonen hvor de søkte å peile avisen inn på en helt annen kurs enn den Nils Vikdal hadde lagt opp til.

Hadde ikke veteraner fra Nasjonal Samling Ungdomsfylking grepet inn den gang, ville det blitt avisens ruin.

Veteranene fikk stablet frem frisk kapital og dertil ny redaktør. Det var Rolf Christiansen - under okkupasjonen kjent for sine modige fremstøt mot enhver tysk innblanding i Nasjonal Samlings politikk. Nå var hans krav at FOLK OG LAND måtte være en partipolitisk uavhengig avis uten tilknytning partipolitiske partier av noe slag.

Siden hans tid har 7 redaktører slitt FOLK OG LANDS redaksjonskrakk.

Tallet på abonnenter svinger og bladet fører en hard kamp for å få fylt hullene etter gamle trofaste lesere som etter hvert faller bort. Abonnenter som i årrekker har støttet opp om avisen og gitt inspirasjon til stadig større innsats. Et ledd i kampen var det løfte vi i januar ga leserne om en utvidelse av FOLK OG LAND i minst halvparten av de 10 utgaver de får for sine bladpenger. Vi har allerede holdt løftet vårt. Denne måned er det 6. gang FOLK OG LAND kommer ut som en 12 siders avis, d.v.s. 4 sider utover det vanlige. Avisens produksjonsutgifter er naturligvis steget betraktelig etter utvidelsen, og vi legger ikke skjul på at vi er avhengige av venne gaver og nye abonnenter for å kunne dekke dem. Selvsagt kunne vi øke bladpengene, men av hensyn til våre minstepensjonister gjør vi ikke det.

I stedet appellerer vi til alle som makter det å tegne minst 2 nye abonnenter, eller yte oss KR. 400 i vennegaver som tilsvarer bladpengene for disse.

Et godt resultat vil også vise lesernes sterke fordømmelse av de vandalister som herjet våre kontorer i sine forsøk på å knåle det vi har igjen ar yrtingsfrihet i landet vårt. La oss spenne buene: Vår kamp for sannhet og rett går videre!

Og dette har vi ventet på så lenge

Johs. Myhrens bok har sett dagens lys

Nå er den kommet. Boken vi lenge har ventet på: «Skyldig - Uskyldig», skrevet av den kjente skolemann Johs. Myhren.

Dessverre kom den for sent til at vi fikk med noen utførlig anmeldelse i dette nummer, men neste gang kommer den. Helt sikkert. Vår medarbeider har imidlertid truffet forfatteren, som forteller at boken hans er bygget på en artikkelsamling med det formål å være så saklig som mulig.

- Emnet i seg selv, nemlig rettsoppgjøret etter 1945, gjør ikke dette lett, understreker han, - for emnet er kjensleladd og vekker til livs sterke anti- og sympatier.

Johs. Myhren forsikrer at boken ikke røper noen bitterhet overfor politiske motstandere fra okkupasjonens år, - tvert om prøver han å legge fakta på bordet og bedriver ikke spissfindige fortolkninger. Blant dem som har hjulpet forfatteren med å finne frem til kilder fremhever han Knut Baardseth i Stange og Jon Sand på Hennes.

Bokens illustrasjoner står utmerket til teksten, og nytter seg av de tragikomiske tegninger/tekster av Thomas

F.E. Hvistendahl fra rettssal og fangeleir under okkupasjonen.

Forfatteren var under krigen medlem av NS. Han fikk sin dom som de andre NS-ere, men ble akseptert fullt og helt som lærer og som rektor ved Vinstra Gymnas p.g.a. sin organisasjonsevne, ærlighet og store fagkunnskap som cand.philol. Hans samfunnsmessige innsats i skole og idrettsliv står det en del om på bakre omslagsside, og det er imponerende hva han har fått i stand til beste for dem han har hatt å gjøre med.

Undervisningsdepartementet og gymnasrådet brukte hans kompetanse flere ganger, og han har vært engasjert i arbeidet med å godkjenne lærebøker under ny struktur. Lektorlaget brukte ham som foredragsholder og som leder for seminarer m.m. Myhren er et eksempel på at samfunnet hadde bruk for, og gjorde bruk av, også tidligere NS-ere når de hadde sonet sin straff.

Hans bok, «Skyldig - Uskyldig» er nå på plass i Boktjenesten, hvorfra den kan bestilles.

(Se bokfortegnelse side 11.)

Allerede i 1944 vedtok kulturtinget at en fast operascene skulle bygges

Så langt tilbake vi kan huske har det vært krangel og uro i forbindelse med politikernes debatter omkring en fast operascene i landet vårt.

Først under okkupasjonen ble det slutt på de endeløse diskusjoner, - etter at Kulturtinget i 1944 slo fast at planene om en operascene skulle realiseres.

Det var på dette møte programdirektør Karl Aagaard Østvig redegjorde for saken, og bl.a. uttalte:

«Operaen har vært totalt husvill. Blant musikere på den ene siden og teaterfolk på den annen er denne skjønneste kunstart nærmest sett på som en slags grim elling. Men at det skulle være behov for opera er nå endelig gått opp for noen hver.

Sist ifjor (1943) kunne Nationaltheatret glede seg over flere fulle hus ved sin Butterflyforestilling, - ikke å forglemme da vi oppførte tre

Dommene

I flere dommer fra rettsoppgjøret etter krigen er det i skjerpene retning tatt hensyn til at domfelte var en velansett og lovlydig person som ved sitt plattfrie eksempel hadde forledet andre...

Jeg har ofte tenkt at en slik form for justis må skade selve rettsbevisstheten i et samfunn. Det er som om kirurger skulle begynne å fjerne organer fordi de ikke feiler noe.

Jon Leikvam, overlege

Parolen siden 1945

«Med løgn skal landet bygges og ikke med sannhet ødes».

operaer på Nationaltheatret på én gang med publikumsrekord ved 33 forestillinger.

Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet har lenge vært oppmerksomme på at kulturlandet Norge ikke har en fast scene, og ved statsmaktenes hjelp skal den grimme elling nå bli en skjønn ny svane.

La oss også notere oss hva operasanger Henry Alf skrev i «Fritt Folk» den 13. januar 1944:

«Som mangeårig formann i Norsk Operaforbund, og stifter og formann i Norsk Solistforbund, har jeg i årevis i skrift og tale for søkt å gjøre meg til talsmann for de kolleger i Norge hvis tillitsmann jeg er.

Den gang i fredstid gjorde våre myndigheter ingenting for å støtte oss. Idag, i krigstid, gjøres alt hva gjøres kan for å støtte og hjelpe kunsten og kulturen til den selvfølgeligelige plass i solen».

Og det var det.

Freden kom - og den påbegynte realisering av operaplanen stoppet. Siden har politikerne fortsatt kranglingen, - og når dette innlegg skrives dumper meldingen inn, om at planene om en fast operascene ennå en gang er droppet. ●

Elverumsfullmakten

Av John Sand (i Aftenposten 27. juni -98)

Ifølge Aftenposten skal Norge yte bidrag til noe som benevnes «Verdenshukommelse». I den forbindelse lister riksantikvar Herstad opp noen dokumenter som vel ansees for å være viktige dokumenter i norsk historie. Blant dem er «Elverumsfullmakten», som riksantikvaren synes å mene er ett blant noen få andre «verneverdige» dokumenter. Aftenposten gjengir en faksimile av noe som leseren må oppfatte som et statsrettslig dokument. At så ikke er tilfellet, fremgår av Johan Nygaardsvolds erindringsbok «Norge i krig» hvor samme faksimile gjengis, men med den viktige tilføyelsen at faksimilen er et kladdoppsett. I Nationen 05.02.-88 påpekte forøvrig ambassadør Erik Braadland at det var galt å kalle «Elverumsfullmakten» for «en fullmakt i vanlig statsrettslig form». Den statsrettslære professor dr.juris Frede Castberg hevdet flere ganger at det under Elverumsmøtet 9. april 1940 ikke ble vedtatt noen ekstraordinær fullmakt til regjeringen, se bl.a. Castberg: «Juridiske stridsspørsmål...» s. 57: «Nå kan man etter min mening ikke si at Elverumsfullmakten ble vedtatt av Stortinget. Det faktiske forhold er at den beslutning som ble foreslått av Stortingets president, overhodet ikke ble satt under votering.» Til Undersøkelseskommissjonen av 1945 sa Hambro at han unnlot å foreta votering fordi han var redd for at representanten Førre ville reise en sterk motstand om det kom til votering, jfr. her professor dr.philos. Ole Kristien Grimnes i «Veien inn i krigen» s. 100: «Også enkelte av de stortingsmenn som deltok på Elverumsmøtet sier i ettertid at fullmakten ikke ble vedtatt eller at den ikke hadde rettskraft.»

En av våre lesere forteller at han etter å ha lest John Sands innlegg i Aftenposten 27. juni gikk ut og skrev av teksten på den «historieplaketten» som står på veggen av Eilert Sundtsgate 21 i Oslo:

SELSKAPET FOR OSLO BYS VEL

Her bodde 1910-35

C. J. Hambro

1885 - 1964

Stortingspresident

President i Folkeforbundet

Sjefredaktør i Morgenbladet

Utformet

Elverumsfullmakten

9. april 1940

Vis oss en bedre mann enn Vidkun Quisling *Forts. fra side 1*

Knut Hamsun skriver: «De tyske myndigheter har erklært ikke å ha noget imot å få saklige henvendelser. Jeg går ut fra at heller ikke De har det, og jeg vil gjerne spørre Dem bent ut: Ser De nogen annen utvei enn at Vidkun Quisling overtar makten i Norge *straks*? Med jubel fra somme og motstand fra andre, men mottar eller tar makten *straks*. Vi kommer neppe forbi ham.

De synes ikke Quisling er politiker. Det var Rolf Thommesen som opprinnelig lanserte denne mening, og den er ikke helt gal. Saken er at Quisling *er* noget, er *meget*.

En politiker av ordinær norsk sort behøver ikke være noget videre. Hambro er et bra eksempel. Quisling er mere enn politiker. Han er en tenker, en konstruktiv ånd. Har De satt Dem litt inn i det system han har utarbeidet i detaljer, eller har De ikke gidde? De fleste gidder ikke, men det er synd for disse fleste. Hvorom allting er, hadde Quisling fått den støtte han trengte den gang han etablerte sig som regjering, så vilde han ha regjert til nu, i fire måneder, og vi vilde kanskje alle i hop vært ham takknemlig idag.

Om nu De, Victor Mogens, får Fedrelandslaget op, og «Aftenposten» får sitt lag op og Arbeiderpartiet det samme som før med partivalg og parlamentarisme og klassestrid og terror på arbeidsplassen og kappsprang etter politiske «bein»?

Jeg spør fordi jeg synes det driver mot det gamle, kanskje foreløbig litt moderert, men mot det samme på en annen måte.

Men nu er det jo at den nye tid er over oss, vi rår ikke oss selv mere, vi må innstille oss efter Tyskland

og Europa.

Nu kunde det kanskje være Vidkun Quislings tur. Jeg vet ingen annen i Norge, Gjør De?

Jeg ser nok at Arbeiderbladet spør uro hvis Quislings administrasjon innføres. Hvad for en uro? Innbilder bladet sig at Tranmæls menighet atter kan mobiliseres for opptøyer? Visstnok er det så at de marxistiske ledere tar til å stikke nesen op igjen fra sine rottehuller som de skjulte sig i den 9. april, de skal jo prøve å redde sine «bein». Men tramper tyskerne i gulvet, vil de pistrende pile tilbake til skjulet.

Det sies at bønderne skal kvie sig for å akseptere Quisling. Såvidt jeg som bonde og jordbruker forstår, vilde det bli til den visse vinning nettop for bøndene at hans styreform i næringslivet blev landets. Vi vilde få våre rimelige priser for våre produkter, vi vilde ikke risikere en gang til landbruksstreiken fra i vår, i det hele tatt vilde Norges modernisering endog særlig tilgodesees. Men bønderne er et langsomt folkeferd, de trenger tid på sig. Mange har vel også sine betenkligheter ved å slippe til en mann som kanskje vilde regjere uten å ha Herrens Salvede i spisen.

Endelig var det visst nogen såkalte nasjonalsocialistiskinnede som møtte op og motsatte sig støtte til Quisling. De betyr visst ikke stort for andre enn sig selv er jeg redd, og det vilde jo være mest for sig selv de arbeidet, hvis de var ute efter plasser i den nye ordning. (Hamsun mener her Victor Mogens & Co. Red. antagelse) Sett brandslangen på dem neste gang og få dem vekk. Så kommer de med det samme ut for litt vask. Litt rengjøring.

Om jeg sa: Jeg håper

Quisling i denne mellomstund har sikret sig ryggstødd hos norske og tyske vedkommende og nu tar makten straks, så vilde vel De og mange andre svare: Gud fri oss. Men om Quisling gjorde det allikevel og Gud ikke fridde oss? Om kort tid vilde forhåpentlig massen av folket finne sig i det, - vi vilde i allfall være kvitt den statsrettslige nedverdiggelse Norge er ført op i, vi vilde øieblikkelig kjenne at det ble regjert, vi vilde se *at noget ble gjort*.

Har Administrasjonsrådet fått oss ut av Folkenes Forbund, eller skal Mowinkel ivei igjen, denne gang uten Hambro?

Mangler vi for tiden forfatningsmessig myndighet til å avvikle denne affære, skulde vi ikke da prøve å bli myndig?

Vi må ha en regjering. Men når Quislings navn nevnes, svarer dere andre: Gud fri oss.

Gamle venn: Vis oss da en bedre.

Jeg husker ham (Quisling) fra den gang han avslørte norske borgeres komplott mot sitt eget land. Klar og fast, intet veltaleri, tunge fakta, det ene efter det andre, som bomber.

I alle år siden har han ufortrødent arbeidet for sin stats- og samfundsidé under den verste motstand - og gir ikke op. Under den aller aller verste form for motstand, men gir ikke op.

Venlig hilsen

Knut Hamsun

Nørholm, 17. august 1940.

**Abonner på
Folk og Land
til et ungt
menneske!**

Små glimt fra «Den gang...»

Fra vår eldste abonnent, født ved årsskiftet, har vi fått et brev hvor hun ber oss «stå på», - spesielt av hensyn til de unge som daglig blir pådyttet usannheter og falske vitnesbyrd om vår innsats under okkupasjonen.

I brevet forteller hun også litt om sine opplevelser og inntrykk fra de svunne tider:

«Jeg hadde en onkel som var på Stortinget i 18 år, og som før første verdenskrig strevet sterkt for å få bygget opp forsvaret. Han og mine foreldre syntes det var en skam at staten bevilget samme sum til forsvaret som til målsaken. De snakket om England som blokkerte kysten vår, og slaget ved Lyngør og propagandaen mot russerne. På skolen lærte vi «Terje Vigen».

En natt drømte jeg, ja, hadde nærmest mareritt. Utallige russere kom opp bakken til oss. Inne i haven satte de opp kors og de korsfestet oss. Redselen var så stor at jeg ennu drømmer den drømmen, som vel senere fikk betydning for mitt veivalg...

Dagliglivet den gang var å dyrke grønnsaker - mest poteter, plukke bær i skogen, fiske til daglig behov, samle ved for vinteren, o.l. Og slik ble vi glade i naturen.

En venn av familien vår var gift med en tysk dame og vi ble venninder. Jeg besøkte hennes familie i Tyskland og fant at de var «alle tiders». Arbeidssomme, kristelig og vennlige. Jeg syntes de var bedre enn andre jeg møtte og besluttet at når mine barn ble «store» skulle de først til Tyskland for å lære deres sprog og levemåte og dernest til England og lære deres skikker. Så da krigen kom var min datter i Schwerin, og vi fant det trygt nok til at hun kunne bli og få sin eksamen. Men så en dag kom telegram: «Datter dødsykt».

Forts. side 11 ➡

Vi ønsket ikke et tysk nederlag men fryktet en total tysk seier

Ukjent dokument fra Rolf Fuglesang om Norges stilling i fredens Europa

Folk og Land er igjen kommet i besittelse av et hittil ukjent dokument fra minister Rolf Jørgen Fuglesangs etterlatte papirer, som vil fenge manges interesse.

Det dreier seg om Nasjonal Samlings utenrikspolitikk, der han blir stilt følgende to spørsmål: (spørsmålstillere er ikke navngitt)

I sitt svar - datert Oslo den 18. mars 1972, skriver Rolf Jørgen Fuglesang:

Til spørsmål 1: Partiets utenrikspolitiske standpunkt var betinget av følgende faktorer:

1. Bolsjevismen. Frykten for at den Moskva-dirigerte kommunismen skulle vinne frem med sine bestrebelser på å gjennomføre den kommunistiske revolusjonen i de vest-europeiske land, opprette proletarietets diktatur i disse land - eller riktigere uttrykt; bringe Europa inn under Sovjetisk herredømme. Vi så det slik, at dette ville bety slutten på vår europeiske sivilisasjon og kultur, på alt hva vi ut fra vårt europeiske livssyn satte høyt og trodde på.
2. Faren for en ny storkrig mellom de europeiske stormaktene, særlig mellom Tyskland og Frankrike/England.
3. Den overhengende faren for at vårt land ved en ny europeisk innbyrdskrig ville bli trukket inn i stormaktsoppgjøret, bli krigsskueplass.
4. Det faktum, at Folkeforbundet - etter at Italia og Tyskland trådte ut - forandret karakter fra et folkenes forbund til en allianse for den ene part i stormaktskonflikten. Videre det faktum at ethvert medlem av forbundet var traktatforpliktet til å delta i sanksjoner like til krig, forpliktet til å tåle gjen-

på Folkeforbundets side, med andre ord, bli trukket inn på denne ene siden i Stormaktsoppgjøret, uten mulighet for å stille seg neutralt til konflikten.

Vårt standpunkt ut fra disse faktorer:

1. Samarbeid med alle makter og bevegelser i Europa som inntok et klart anti-kommunistisk standpunkt.
2. Hevde en absolutt neutralitet i stormaktskonflikten, om mulig få en sådan neutralitet uttrykkelig anerkjent og garantert av stormaktene.
3. Sette vårt forsvar istand til å verge vår neutralitet.
4. Tre ut av Folkeforbundet som et ledd i våre bestrebelser på å hevde vår neutralitet.
5. Aktivt gå inn for å hindre utbruddet av en ny storkrig ved å søke å skape en avspenning og forsoning mellom stormaktene, særlig mellom England og Tyskland.
6. Gå inn for opprettelsen av en europeisk samarbeidsordning. Et sådant samarbeid måtte bygges organisk opp på fri og selvstendige nasjoner som frivillig gikk inn for et nært europeisk samarbeid og oppga bare så meget av sin suverenitet og selvstendighet som var nødvendig for løsningen av de felles oppgaver.

Spørsmål 2:

I og med 9. april 1940, da Tyskland vant kappløpet

1) Hvilken utenrikspolitisk holdning inntok Nasjonal Samling fra grunnleggelsen av bevegelsen i 1933 og til okkupasjonen i 1940?

2) Hva var Norges holdning til et Europa etter en tysk seier og hvilken stilling ville Norge få i et sådant Europa?

mellom stormaktene om besettelsen av Norge, skjedde nettopp det som vi hadde fryktet. Norge ble krigsskueplass og ble et hårtatt land tynget av de svære omkostninger okkupasjonen førte med seg.

Vårt mål som norske patrioter måtte i denne situasjon bli å søke så snart som mulig å gjenvinne vår stilling som en fri og selvstendig nasjon. For å få opphevet vår status som et erobret land okkupert ved krig, måtte vi søke å få sluttet en foreløbig fred med okkupanten og oppnå en full anerkjennelse som en fri og suveren stat, som midlertidig måtte tåle en tysk besettelse så lenge storkrigen varte.

Med henblikk på en tysk seier - som i de første krigsår måtte fortone seg som en meget sterk mulighet, gjaldt det for Norge å oppnå en så sterk utgangsposisjon som mulig for å sikre Norges stilling i den europeiske nyordning som fra tysk side ble proklamert som et av de tyske krigsmål.

Vi næret en viss frykt for hva man fra tysk side la i formuleringer som «Grossgermanisches Reich». «En europeisk nyordning under tysk førerskap» o.s.v. Tyskland var en stormakt, og til alle tider når det gjelder stormaktspolitikken, var vi klar over at «appetitten øker mens man spiser».

Vår politiske linje måtte derfor bli, så sterkt som mulig å understreke nødvendigheten av at en europeisk samarbeidsordning, som vi i henhold til vårt program

gjennom alle år hadde gått inn for, ikke ville kunne bestå om den ble søkt etablert ved vold og makt og undertrykkelse - den ville allene ha livets mulighet om den ble bygget opp av fri og suverene nasjoner i frivillig samarbeid.

Samtidig så vi på Tyskland som bollverket mot Sovjetsamveldet og bolsjevismen. Som et ledd i bestrebelsene på å styrke vår stilling overfor et seirrikt Tyskland mente vi det var riktig gjennom en frivillig innsats på østfronten å gjøre en aktiv innsats for å værne Europa mot «faren fra øst».

På bakgrunn av denne faren, ønsket vi ikke et tysk nederlag, vi ønsket en tysk seier - men fryktet en total tysk seier. Det vi helst så som utgangen på krigen var en *forhandlingsfred* mellom Tyskland og Vestmaktene, som kunne hindre at Europa ble oversvømmet fra øst. Da Vestmaktene proklamerte sitt krav om betingelsesløs overgivelse, så vi dette som et klart politisk feilgrep fra Vestmaktens side, som ville bringe store deler av vest- og sydøst-europa inn under sovjetisk herredømme. Vi så det slik, at Vestmaktene derved medvirket til å utlevere store deler av Vest-Europa inn under sovjetisk herredømme. Vi så det slik, at Vestmaktene derved medvirket til å utlevere store deler av Vest-Europa til bolsjevismen, uten at dette var noen militær nødvendighet, tvertimot.

Dette var vårt standpunkt under hele slutfasen av krigen.

Barbra Ring formidlet sladder og felte sine dommer på basis av dem

Barbra Ring, denne elskelige damen som ga oss alle de kjære barnebøkene, ble i eldre år dessverre, en uhyre selvopptatt dame. Vi vil tro at hun dypt angret meget av det hun skrev i sine siste leveår, og da særlig hennes avskjedsbok: «Mellom venner og fiender».

Den var hjerterå i sin omtale av en lang rekke mennesker, helt uten forståelse av mennesker som kunne hatt krav på den, samtidig som hun i boken boltrer seg i henrykt kurtise over lidelser i «redselsårene». Hva kjente den kjære Barbra Ring til lidelser? Hun boltret seg i danske gavepakker og i et miljø som ingen materiell nød kjente. Hver liten uskyldig samtale med noen tyskere ble til alvorlig livsfare. Det intellektuelle Oslo fant en uhyre stimulans i disse årene. De nøt sin egen daglige tilværelse, krydret med større eller mindre opplevelser, hvis disse tangerte sirkelen. En liten freidig bemerkning var kanskje dets bidrag i dagens kamp, godt kamuflert, men det ble en dags krigsrebusunderholdning, som kvikket dem opp, - denne billige form for patriotisk sinnelag som lyste opp de små belivete sammenkomster disse år var så rike på. De speilet seg i hverandre og kjente ingen annen verden enn den lille de selv beveget seg i.

Jo, jeg tror Barbra Ring dypt skulle angre sin siste bok, som ble skrevet under inntrykkene umiddelbart under og etter okkupasjonen, uten at hun fikk revurdert disse, da så meget senere ble åpenbart og stillet i rette lys.

Hun kom en gang i samtale med noen tyskere på «Palmen». Kjente fra før krigsutbruddet, som nå spurte henne litt ut om Quisling. Her skriver hun bl.a.:

«At jeg og mange andre hadde sett med stor sympati på Quisling da han i begynnelsen av 30-årene begynte å gjøre propaganda for å få ungdommen interessert i å reise Norges forsvar, sa jeg ingenting om!» Å, nei, kjære Barbra Ring, du gjorde nok ikke det. Så langt gikk din rettferdskjensle ikke.

Hun hadde i februar 1945 sendt et brev til en kjent av seg, hvor hun skrev: «Kanskje det virkelig har lyktes Riisnæs og Lippestad å støtte opp Jonas Lie, du vet vel at han nu vil ha Quislings plass? Og R. og L. er hans drabanter. Han ville være enda verre. Han er brutal og kynisk i en utrolig grad. Det sies at han røykte cigar og lo og så på noen gisler ble skutt. Han er tysk lakei tvers igjennom. Og de gjennomskuer ham. Men bruker ham til sine ærende.» «Det sies...» - selv Barbra Ring var blant de mennesker som formidlet sladder og lyttet til den, og felte sin dom på basis av den.

Hennes brev ble beslagnaglet og havnet på politipresidentens, Jonas Lie's bord. Han - skrev til henne 16. april 1945, noen uker før han tok sitt liv bl.a.:

«Jeg har dessverre ingen grunn til å tro at dette brev er et falsum, men det ga meg foranledning til en del betraktninger. Jeg hadde nemlig den gang i Lübeck (det var under et nordisk møte i tredveårene) det inntrykk at det var oppstått en viss gjensidig sympati mellom Dem på den ene side og min hustru og meg på den annen. Men det kan jo være at det bare var vi som hadde sympati for Dem og ikke omvendt. De må altså ha forandret Dem adskillig i disse år, - jeg kan nemlig forsikre Dem om at min hustru og jeg lever like rolig, harmonisk og likeverdige som noensinne. Men vi

har heller ikke gått rundt disse årene og bare hatet og spredt usanne rykter og levd på løgner. Det er jo nemlig den store forskjellen at dere går rundt og lever på hat og hevn, mens vi er i aktiv innsats og søker å berge tingene så godt vi kan. Og ikke kan det vel benektes at vi våger noe for vårt syn på dette folks fremtid.

Jeg kan berolige Dem med «at den i utrolig grad brutale og kyniske Jonas Lie ikke tenker på å gjøre noe som kan berøve Dem stipendiet fra Ibsen-Bjørnsfondet, og heller ikke på å beslaglegge den leilighet etter flyktninger som De bebor i Svaldveien 4, til tross for at han nyter å overvære henrettelser, røkende sigar (sigar røker jeg forresten aldri) og leende. De som har opplevd forrige verdenskrig og etterpå opplevde hvorledes de mange krigsløgner ble avslørt har sikkert også hørt mer om meg; at jeg var løpt over til russerne, hadde hengt meg som sinn syk, skutt meg, tatt til fange, var fordrunken osv., osv. ja, da.

Både min hustru og jeg vil gjerne minnes Dem som den hyggelige Barbra Ring, slik som hun var i Lübeck og før hennes sinn ble forgiftet av denne forferdelige massepsykose. Vi ønsker Dem alt godt, god helse og god bedring.

Deres Jonas Lie

Senere heter det i Barbra Rings bok: «Jonas Lie tok sitt usle liv på Skallum».

Bortsett fra hva der måtte være å si om Lie, jeg kjenner for lite til ham, så har dette brev noe patetisk over seg. At Barbra Ring offentliggjorde det in extenso tror jeg har hatt en annen virkning, eller vil få det i ettertiden, enn forfatterinnen har forutsatt.

Dobbeltmoralen i menneskenes historie har hatt mange forkledninger

Av Ole Seierstad

I slutten av januar sent Ole Seierstad i Larvik følgende korte innlegg til Aftenpostens dabattredaksjon:

- Det forundrer meg at alle symboler med en viss bakgrunn i den tyske nasjonalsosialisme (mer eller mindre ureflektert benyttet), og forårsaket av den globale innvandringspolitikken, - som på litt lengere sikt vil utsette de europeiske folkene; - at disse skal kriminaliseres.

Mens - på den annen side symboler med tilknytning til marxist/leninismen og den globale kommunismens «velsignelser» nesten aspirerer til en plass i den nye kommisjonens verdiregister.

Her spiller øyensynlig de kvantitative resultater på bakgrunn av to «ismers» aktiviteter ingen rolle.

Dobbeltmoralen i menneskenes historie har hatt mange forkledninger. Ikke minst dette århundre har hatt meget dyktige politiske designers.

Innlegget ble returnert med denne begrunnelse:

- Jeg tror nesten De må forklare hva De sikter til når De i 2. avsnitt skriver at «symboler med tilknytning til marxist/leninismen og den globale kommunismens vel-signelser nesten aspirerer til en plass i den nye kommisjonens verdiregister».

Ole Seierstad svarer:

- Jo, det skal jeg forklare.

Den internasjonale kommunisme har kledd seg i en ny «kappe»; samt at den var med og vant en verdenslig for over 50 år siden. Den nye «kappen» heter internasjonal humanistisk solidaritet. Under denne «kappen» har de greid å gjemme bort sine gamle menneskeslakterier

som bare i Sovjetunionen produserte ca. 60 millioner skrotter. Så lever da de gamle symbolene videre, og kan være i full overensstemmelse med de verdier som kan bli lansert innenfor en slik kommisjon. At den i dagens samfunnsmessige «lapskaus» bare er slag i luften, se det er en annen sak.

Dobbeltmoralens viktigste kjennetegn er at en og samme handling blir behandlet forskjellig på bakgrunn av hvem som har utført den.

Hensiktsmessigheten er her det avgjørende. Et lite eksempel på denne dobbeltmoralen finner vi i Aftenposten den 20. januar -98 på s. 17. Temaet er «vold, massaker og tortur».

Øverst på siden i den første setningen kan vi lese følgende: «Hva gjør at mennesker begår grusomme forbrytelser i land som Bosnia, Rwanda, Algerie, Kambodsja og Tyskland»? Men Russland og Kina skal ikke nevnes, for det er ikke hensiktsmessig. Tyskerne har fått på pukkel i bortimot hele dette århundre, så de har hevd på å være vår nyere histories «Prüglknaben».

Det har vært så mye prat om å gjøre opp med fortiden i det senere. Her gjelder det også kun bestemte folk og bestemte mennesker. Det er aldri snakk om at verdenskommunismen og deres lakeier gjennom dette århundre helt frem til idag, at disse folkene nå skal ha et sådant oppgjør. Her gjelder også dobbeltmoralens hensiktsmessighet uttrykt i spesielt oppnevnte sydebukker. Jeg er så gammel at jeg måtte pugge utenat noe som vi kalte Luthers forklaring.

Her er min.

Min beste hilsen
Ole Seierstad

Stalin, den store graver, likviderte ti ganger, hundre ganger må mange kommunister som Hitler.
(Leopold Trepper)

«Verdens billigste krigs-innsats er å undertegne appeller og strikke strømper.

(Anders Lange)

50 år siden drapet på professor Ragnar Skancke

Forts. fra side 2

dersøkelsen er sløyfet, og hvor rettergangen følger meddomsrettsprinsippet, skulle konsekvensen være at strpl. paragr. 367 skal gjelde, - slik at «ved tiltalebeslutningens forkynnelse skal der meddeles tiltalte en oppgave over de beviser, som påtalemyndigheten akter å føre».

Slik bevisoppgave forekommer ikke i landssviksaker. Jeg har i min sak aldri fått se noen bevisoppgave fra tiltalemyndigheten.

Når tiltalebeslutningen er forkynt, skal forsvareren «uførtøvet på hensiktsmessig måte... inntre i overlegging med tiltalte». (Strpl. paragr. 293). - På grunn av de forannevnte sløyfete rettergangsskritt må forsvarerens gjennomgåelse med tiltalte bli dessto grundigere - punkt for punkt. Den skal jo bl.a. bringe på det rene om tiltalte har vitner og beviser han kan anføre til sin fordel.

Skanche fikk bare 2 timer til å forberede saken med sin forsvarer

Helt uforberedt til en 9 dagers lagmannsrett.

15 punkter i dommen er uriktige, derav 3 i direkte strid med åpenbare kjennsgjæringer.

I mitt tilfelle besto hele saksforberedelsen i et par timers konferanse med forsvareren, som på forhånd var sterkt opptatt med andre saker. Jeg kom således helt uforberedt til lagmannsrettsbehandlingen og har ikke en gang hatt sjanse til å kunne ivareta mitt forsvar.

Under slike omstendigheter må vel enhver skjønne at det i en stor og innviklet sak som min vil komme til å foreligge en rekke beviser og kjennsgjæringer av betydning for forsvaret, men

som ikke er kommet fram på grunn av tiltaltes uforberedthet.

Først etter at dom var falt, ble jeg oppmerksom på den betydning de kunne ha hatt. Men på grunn av regelen om at det for Høyesterett ikke kan gjøres gjeldende nye omstendigheter som vedrører forhold under skyldspørsmålet - som jo er sakens kjerne - blir gjenopptagelse det eneste rettsmiddel til å søke å få rettet på manglene. Derfor står gjenopptagelsessaker i betydning ikke tilbake for rettsavgjørelser på andre trinn i saken. I min sak er det påvist at minst 15 punkter i dommen er uriktige og derav er 3 punkter i direkte strid med åpenbare kjennsgjæringer (jfr.adv. Øvergaards utt. A.) Retten har ikke kunnet imøtegå dette.

«En krenkelse av rett og rettferdighet»

Retten avfeier det hele med tåket utenomsnakk.

Hertil kommer så at adv. Øvergaard også har anklaget retten for straffbare forsømmelser, hvilket retten heller ikke kan imøtegå. Adv. Øvergaard kaller rettens forhold for «en krenkelse av rett og rettferdighet» (jfr. hans utt. A. s. 3). Retten avfeier bare det hele med tåket utenomsnakk. Man må vel være enig i at det er uverdige for en rettsstat at rettsinstansene opprettholder en dødsdom over et menneske utelukkende i den hensikt å dekke over det faktum at retten har gjort seg skyldig i flere straffbare forhold m.h.t. saken. Et av tilfellene er så opplagt at det overhodet ikke er gjenstand for diskusjon. Det gjelder tiltalebeslutningens pkt. 17 under avsnittet om kirken. Det lyder:

Etter prestenes embetsnedleggelse i april 1942 ble flere av dem avhentet av statspolitiet og avhørt. Omtr.samt. (7.-8. april) ble 5 av «Kristent Samråd's 7 medlemmer arrestert og satt inn på Bredtveit.

I advokat Øvergaards

utredning A. s. 3-6 er det helt klarlagt;

1. at dette punkt ble glemt under rettsforhandlingene og således overhodet - ikke er behandlet
2. at jeg ikke har hatt noen som helst befattning med de handlinger som jeg her er tiltalt for.

Tiltalepunktet er dessuten i opplagt strid med prinsippene i strpl. paragr. 342, 344 og 375, - tross herfor er jeg dømt for dette tiltalepunkt, og dette har skadet meg meget, da det her gjelder noen av kirkens fremste menn. Adv. Øvergaard mener at man ut ifra behandlingen av dette punkt kan trekke slutninger til sakens behandling overhodet, noe som hans uttalelse i sin helhet også beviser.

I strpl. paragr. 331 heter det: «Retten våker på embets vegne over sakens fullstendige opplysning», og etter strpl. paragr. 338 skal tiltalte ha fått adgang til å uttale seg om han har noe å bemerke.» Det er helt åpenbart at retten her ved sin forsømmelse også er kommet i skade for å ha overtrått de sistnevnte bestemmelser i straffeprosessloven.

Alt dette burde retten ved gjenopptagelsessakens behandling ha innrømmet istedenfor å søke å forsvare at det i visse tilfeller kan være berettiget å dømme en mann uhørt. En rett kan ikke suverent sette visse deler av loven ut av kraft eller overse dem. Det tilkommer Stortinget å gi lover og å overvåke at rettsinstansene holder seg til de gitte lover.

Umenneskelig tortur å la en mann gå 2 1/4 år med dødsdom over hodet på seg

De dødsdømte får selv skylden, endog av fengselsprester, for at de må sitte med dødsdom i årevis.

De hadde blitt hurtigere avlivet hvis de ikke hadde søkt om gjenopptakelse av sin sak.

Det er lett å forstå at retten

av prestisjehensyn har vært engstelig for å gjøre noen- som helst innrømmelse på dette punkt. Men her er det spørsmål om menneskeliv og da burde vel prestisjen komme i annen rekke. Under enhver omstendighet burde forholdet ha medført at retten hadde uttalt seg mere positivt m.h.t. spørsmålet om benådning. Det er nemlig en umenneskelig tortur å la en mann gå i 2 1/4 år med dødsdom hengende over hodet på seg, og så ovenikjøpet få den tilleggstortur som det betyr å skulle gå å vente i dagevis på utfallet av en benådningssøknad. Det har vært skrevet i avisene - og vi dødsdømte får også høre det bl.a. av fengselsprester o.a. - at det er vår egen skyld når vi må sitte i årevis med dødsdom, hvis vi ikke stadig søkte om gjenopptagelse kunne vi ha vært skutt for lenge siden.

Et «rettsoppgjør» som avføder en slik kynisme tre år etter krigens opphør er modent for revisjon

Dets prestisje er ikke lenger nevneverdig - det er sunket ned til å bli et verktøy i hendene på en liten gruppe hat- og hevngjerrige personer. Jeg tror derfor at det kunne bli en landsgagnlig gjerning om en stortingsrepresentant ville påtale (om mulig i Stortinget) at retten i en dødsdomsak har forsømt sine embetsplikter ved å ha fremmet saken på grunnlag av en lovstridig tiltalebeslutning og satt gjeldende lov til side (se adv. Øvergaards utt. A. s. 2), samt ved grov uakt-somhet å ha forsømt å sørge for sakens fullstendige opplysning.

Det som kom til å følge ville ikke bare renske luften, men også bidra til å begrense «rettsoppgjørets skadevirkninger - som allerede er store nok. Et «rettsoppgjør» på grunnlag av de lover som var gjeldende her i landet før krigen ville selvsagt være det riktige og også de såkalte «landssvikere» ville

ha innsett nødvendigheten av et sådant.

Men det grunnlovstridige «rettsoppgjør» som nå finner sted har intet med rett og rettferdighet å gjøre. Det er i virkeligheten et politisk oppgjør med temmelig umoralske grunnmotiver.

Oslo, 23. august 1948

R.S. Skanche.
(sign.)

TV-PROGRAM OM SKANCHE

Et NRK-program om dødsstraff kommer på fjernsynet denne måned, - antagelig 28. august.

Saken mot Ragnar Skanche skal her belyses, forhåpentlig slik den virkelig foregikk.

Vi på «den annen side» har jo ikke de beste erfaringer med NRK-programmer som gjelder oss.

Til orientering: Professor Ragnar Skanche ligger begravet på familiens gravsted i Ås.

Norske barn med...

Forts. fra side 1

arbeidet i svensk forsvars Lubeckavdeling.

«Det kom ikke på tale å sende barna til Norge», skrev han i et notat til den svenske utledningskomisjon i september 1945.

Av et notat fremgår at en norsk gjenforeningsoffiser i Lübeck og en prest ved den norske sjømannsmisjon i Hamburg var enige.

Etter Folk og Lands kilde ble barna erklært statsløse, dette til tross for at mødre- nes navn og adresser sto skrevet på journalkortene som fulgte med barna.

Kortene forsvant eller ble tilintetgjort ved ankomst Sverige. ●

Ole Wilhelm Klüwer og hans voldsgjeng praktiserer reinspikka nazisme

I «Folk og Land» nr. 5 påpeker «NS-barn» den virksomhet lektor Ole Wilhelm Klüwer driver ved sine forsøk på nedrakking av egne og andre NS-barns foreldre.

Jeg er enig med vedkommende i at bladet vårt ikke bør ofre noen stor plass på hans underlige utspill som dømmer Klüwer selv. På den annen side er det viktig at leserne også får et «bilde» av lektorens omgåelse av sannhet og virkelighet, og også til hans støtte og nærhet til voldsmenn som går løs på hus og eiendommer.

Jeg går hurtig på sak, - og ber leserne notere seg et avsnitt av Ole Wilhelm Klüwers innlegg i «Aftenposten» lørdag 14. april:

«For noen måneder siden ble INOS lokaler i Tiedemands gate invadert gjennom vinduene og rasert av den anti-nazistiske gruppen Monitor.

Ino-ittene la dermed ned sin virksomhet i dette offisielle lokalet. Angrepene ble

Kr. Skrette

ikke anmeldt til politiet. (uth. av undertegnede)

Våre foreldre bekreftet ved slik unnfallenhet at de er dumme nazister som ikke står for noe annet enn veteranromantikk og historiedyllisering.

Vi støtter selvsagt Monitor for et slikt sunt opprydningsarbeide». (uth. av undertegnede) Sitat slutt.

Vitebegjærlig av natur, - og som aktiv gransker og bruker av INOs bibliotek og hjelpemidler - dro jeg fra mitt hjemsted i fredelige Hardanger til Oslo for å undersøke saken.

Resultatene var skremmende og avdekket forhold som så visst ikke må forties.

Det viste seg at hærverket på INOs lokaler ble politianmeldt, noe også forsikrings-selskapene krever i slike saker.

INO ante ikke på denne tid hvem som sto bak den kriminelle handling noe

imidlertid Ole Wilhelm Klüwer forlenget visste. I avisinnlegget oppgir han således navnet på voldsgruppen. En opplysning som vel setter fart i politiets etterforskning.

I samme avisinnlegg gir Ole Wilhelm Klüwer støtte til voldsgruppen og dens «opprydningsarbeide». Han nytter VI-formen og jeg antar at VI-ene er ham selv og de to andre ledere av «Foreningen av norske NS-barn».

Imidlertid har jeg fått forståelsen av at en av disse, nemlig B.B., ikke går god for Monitor-støtten og forsøkene på rasering av INO-biblioteket der de 70/80 årige medarbeidere i INO arbeidet. Heller ikke tror jeg hun aksepterer foreningens nederdrektige angrep på våre foreldre, deriblant også hennes far som var blant de ivrigste tillitsmenn i våre virksomheter. En uredd kjemper som (i følge «Norsk Krigsleksikon 1940-45») under okkupasjonen «gjorde det klart at han ønsket et selvstendig Norge under Quislings ledelse».

Ole Wilhelm Klüwer nøyer seg ikke med «Aftenposten» til sitt grums. For en tid siden fikk jeg lånt et rundskriv han hadde forfattet. Der satte han igjen nazistemplet på INO.

Her signaliseres ytterligere hans omgåelse av virkeligheten, for er det ikke reinspikka nazisme Klüwer og hans gjeng selv praktiserer der de gjennom sine forsøk på å tilintetgjøre motpartens storsamling av okkupasjonslitteratur viser deres syn på ytringsfriheten.

Stalin sendte uønskede forfattere til Sibir, Adolf Hitler arrangerte bokbål over bøker forfattet av hans motstandere - og nå opplever vi altså en kopiering av sistnevnte, - med den forskjell at ødeleggelsesmidlene denne gang er stein og maling.

Rolv Olsen
2540 TOLGA

Elverumsfullmakten

Endelig har jeg sett den. Aftenposten har, den 4. juni, gjengitt den i faksimile i anledning minneverdige skrifter i norsk historie. Du verden som den ruver:

«Presidenten gikk videre ut fra at Stortinget gir regjeringen en generalfullmakt til inntil det tidspunkt kommer at presidentskapet i overensstemmende med regjeringen innkaller til møte igjen å ivareta rikets anliggender med Stortingets fullmakt til å treffe de nødvendige avgjørelser og beføyelser (så følger noe utydlig som ser ut til å være skrevet som en tilføyelse)».

I desember 1939 ble det nedsatt en komitee som skulle utarbeide «åtgerder når krig truet eller når krig oppsto». Komiteens innstil-

ling ble nedstemt i Odelsstinget og forelagt Kongen i stadsråd den 5. april 1940. (Odelst. prop. 64). Da så Hambro la frem sitt forslag til Elverumsfullmakt fire dager senere, møtte forslaget så sterk motstand, særlig fra Førre, at forslaget ikke ble tatt opp til votering. På godt norsk trakk Hambro sitt forslag.

Elverumsfullmakten er ikke vedtatt, men den la grunnlaget for de provisoriske anordninger som landsvikoppkjøret bygger på. Hvis arkivaren i Stortinget klarer å få Elverumsfullmakten innstilt som et av Norges viktigste historiske dokumenter, er det absurde oppnådd.

Attersyn

Av Tore Elg

Somme var gamle, andre var unge -,
men alle var born etter same mor!
Alle tala med nordisk tunge,
alle var runnen av Noregs jord!
Og difor var det at hugen vår brende
då Noreg sin lagnad ein vårmorgen vende -,
då flya gjekk nord med brak og med dunder,
då «Norge» og «Eidsvoll» ved Narvik sokk ned,
og ånda frå Eidsvoll for alvår gjekk under -,
brotten var Noregs fridom og fred!

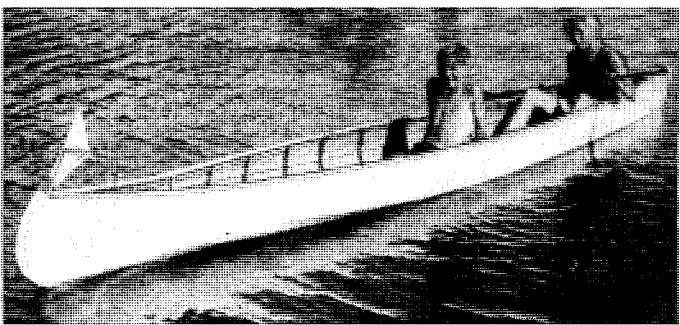
Ja, Noreg sin fred og fridom var broten,
men folket sin vilje var vinglande roten!
Dei meinte leia var framleis den rette -,
at andre skulde ha skylda for dette,
Vi meinte grunnen var galen kos,
og såg oss om etter ein betre los!
Dei stod og speia mot hav, og såg
dit mannen med gullsekken hadde drege.
Vi meinte landet vårt endå låg
der det i tusenår hadde lege!

Så stod vi då saman i åra dei vande,
då stridsmenn frå sør hadde hersett landet.
Men norrønegreina av Odins ætt
åtte då Noreg med odelsrett!
Fridomen måtte frå grunnen byggast,
tufta på orden, rettferd og fred!
Europas grenser mot aust måtte tryggast!
«Tvikløyvingstrollet» sku' søkkast ned!
Samlast vi skulde frå fjell og til fjære,
for atter å reise vårt Noregs ære!

Omsider så stiltest då Helheims-stormen.
I auster stod Ulven med blodraudt gap.
Vest ut i havet låg Midgardsormen.
Begge to ropa på hemn og drap!
Og no, som så ofte i gamal tid,
stod bispen mannen med gullsekken bi!
Kløyvingskreftene vart oss for sterke,
dei skjemde vår ære og sulka vårt merke.
Hovdingen fell som ein frægdarmann.
Andre vart fengsla og lyst i bann.

- Så står vi vel angrande, skjemd og slagen?
Ja, slik kjem somme og spør!
Å nei! Vi vandra då same vegen
som Hauge og Lofthus har vandra før!
Slik gjekk det så ofte med pioneren -,
han kjempa for riket, men kom ikkje inn.
Ved grensa møtte han barrieren
- - Men etter kjem andre av Odins ætt -,
stridsmenn for fridom og fred og rett!

1944 - siste krigssommer

Sol, sommer og ungdommelig glede i den upolitiske, kristelige ungdomsleir. Året er 1944, - men ungdommen er ikke nettopp preget av sult og daglig terror fra de «grønnkledte», slik det så ofte ble utbasunert fra sendingene i London radio.

Øverst ser vi sogar det norske flagg vaie friskt og vakkert i leiren, til tross for påstandene om strenge straffer for flaggheising.

Hva «Norsk krigsleksikon 1940-45» (Cappelen 1959) skriver om Ragnar Skancke

Skancke, Ragnar (Sigvald) (1890-1948)

NS-politiker, Kommisærisk statsråd i Kirke- og undervisningsdep. fra 25.09. 1940, Kirke og undervisningsminister i Quislings regjering fra 01.02. 1942 til frigjøringen, dømt til døden i 1946, henrettet i 1948.

Skancke ble professor i elektroteknikk ved NTH i 1923, og markerte seg som pioner i radarforskningen. Han meldte seg inn i NS i 1933. Quisling utnevnte ham til arbeidsminister i sin kuppetregjering 09.04. 1940, men Skancke holdt seg i Trondheim og unngikk å ta kontakt.

Som kommissærisk statsråd, senere minister i Kirke- og undervisningsdep., satt Skancke med ansvaret for NS'nyordning av kirke, skole og universitet. Både tilhengere og motstandere av NS-regimet oppfattet disse områdene som avgjørende viktige, det gjaldt spesielt kontrollen over skole og undervisning. Skancke forsøkte å gjennomføre sin oppgave på en aktiv måte. Men samtidig ønsket han å unngå provokasjoner. Sammenliknet med mange andre ledende NS-medlemmer, var han ikke spesielt tyskvennlig. Men når han møtte motvilje og motstand i det norske samfunnet, nølte han ikke

med å sette inn mottiltak.

Forsøkene på å formalisere NS-regimets innflytelse i kirken, i skolen og i lærerorganisasjonene førte til full kirkestrid og lærerstreik i 1942. I denne striden var det langt mer pågående aktører på NS-siden enn Skancke, men han tok fullt ansvar for NS-styrets offensiv. Bisper, prester og lærere ble suspendert og avsatt, NS-folk ble satt inn i deres sted. Det var ikke Skancke som tok initiativet til å deportere en stor gruppe lærere til Finnmark, og han var også uenig i deportasjonen.

Skancke fikk en påfallende hard dom i rettsoppgjøret etter krigen. Ved siden av ham var det bare Quisling og Hagelin av den politiske ledelsen i NS som fikk dødsstraff. Etter at Høyesterett hadde stadfestet dommen i mars 1947, forsøkte Skancke å få saken gjenopptatt. Det ble fremlagt mange nye bevis, og det ble tatt opp nye vitneforklaringer. Under arbeidet med gjenopptakelsen ble en avskrift av kapitulasjonsavtalen av 10.06. 1940 første gang dokumentert i rettsoppgjøret. Mens saken pågikk, endret klimaet i oppgjøret seg også betraktelig. Det ble reist høylydte krav om benådning, bl.a. i opprop undertegnet av mange prester og lærere. Men alle søknader om benådning ble avslått. Skancke ble, som den siste i det norske rettsoppgjøret, henrettet 28.08. 1948.

OM RAGNAR SKANCKES BANEMENN

Ord fra tidligere redaktør Odd Melsom, 1958-73

Den personlig dypt religiøse kirkeminister kom i embetsmedfør til å spille en hovedrolle i den kirke- og lærerstrid som biskop Berggrav med stilltiende understøttelse av okkupasjonsmakten satte igang for å ramme Quisling og hans nasjonale regjering. Det er liten tvil om at Skancke ble trukket inn i det som utspilte seg uten engang å være orientert på forhånd. Berggrav og det presteskap som sluttet opp om ham må da også bære hovedskylden for det jeg åpent vil kalle drapet på professor Skancke. De sørget for storparten av anklagepunktene og det hjelper ikke om de etter at dødsdommen var felt gjorde et tafatt forsøk på å få ham benådet. For de visste like godt som de dommere som avsa dommen at det var blitt en prestisjesak.

Det skal heller ikke stikkes under stol at kong Haakon i statsråd nektet benådning. Et par statsråder dissentererte, men statsministeren selv, Einar Gerhardsen stemte mot benådning. Professor Skancke ble så henrettet høsten 1948, som det siste norske dødsoffer. Enhver krig var da forlengst slutt.

**«Folk og Land»: En avis ulik alle andre - Frisk - Uredd - Meningsfylt
Har du betalt bladpengene? Innbetalingskupong følger dette nummer!
Enig eller ikke? Avisen for den selvtenkende: «Folk og Land»**

To bøker anmeldt av E. L.

Levevilkår under den tyske okkupasjon av Norge

Hjemmefront og utefront

Signaturen «E.L.» har i de senere år vært en av FOLK OG LAND's mest produktive bidragsytere. Han har her utfoldet alle sine store evner som skribent, og i brev til redaksjonen finner vi til stadighet lesernes anerkjennelse av ham, - og gleden over hans artiklers tyng-

de og kraft., - bygget på en rikholdig dokumentasjon. Denne gang gir vi plass for hans omtaler av to bøker, begge forfattet av professor Anders Chr. Gogstad, utgitt på Alma Mater Forlag A/S.

Bok 1 - Tittel: «Helse og hakekors»

Dette er en bok om helsepolitikk og okkupasjonspolitikk, og om vår helse under krigen. Den gir en omfattende skildring av hva som hendte med helsevesenet i disse årene, og av hvordan helsetjenesten ble organisert. Vi følger skjebnen til fagforeningene for leger, sykepleiere, tannleger og apotekere, og ser på rollene til ulike sentrale personer i helsevesenet på begge sider.

Helsevesenet var en viktig brikke i dragkampen mellom de norske og de tyske okkupasjonsmyndigheter og ble tidlig utsatt for den politiske nyordning. Alle parter, også Hjemmefronten og London-regjeringen, var på ulike premisser interessert i å opprettholde en god helse-tilstand i befolkningen. Men det forverret seg raskt. Etter hva vi nå vet, må vi avlive myten om «den gode helse» i krigsårene.

Boken handler først og fremst om forholdene i Norge under okkupasjonsstyret. Den har også med kapitler om krigstidens rasepolitikk i Norge, om Røde Kors, uroen ved Universitetet i Oslo og om rettsoppjøret for helsepersonell. Boken illustrerer også noen av de mekanismene som virker mellom politiske vedtak, byråkratiet og befolkningens helse. (Forlagets anmeldelse.)

Av innholdet kan her kort oppsummeres slik:

Kapitel I. De store omveltningen: Okkupasjonsstyre og helsestell. Krig og fremmedstyre. Den tyske helseadministrasjon i Norge under krigen. Året for de store omveltninger i helsevesenet. Helsevesenet under

den norske okkupasjonsforvaltningen.

Kapitel II. Yrkesorganisasjonene: Den norske Lægeforening under kommisarisk ledelse. Videre omtales Den norske Tannlegeforening og Norges Apotekerforening, samt sykepleierne under okkupasjonen.

Kapitel III. De store helsepolitiske fremstøt: Raseteorier og helsepolitikk. Vernet om folkeætten. Legemangel og arbeidsplikt. Universitetet stenges. Felttog mot tuberkulosen.

Kapitel IV. Helsestell og folkehelse: Sykehus og legesituasjonen. «Sanorg». Helsetjenestene. Norges Røde Kors. Medisinalberetningene. Helse og hygiene. Særlig utsatte grupper. Helsetilstanden under okkupasjonsårene.

Kapitel V. Oppgjør og utsyn: Opprydning og oppgjør. Rettsoppjøret for andre grupper i helsetjenesten. Helsetjenesten under hakekorset. Sammendrag og refleksjoner.

Det er ikke mulig å gi en dekkende fremstilling av også de politiske problemer som nødvendigvis måtte oppstå. Boken bør derfor leses i sammenheng. Mitt inntrykk er at Quisling-regjeringen konsekvent forsvarte norske interesser så lang det var mulig overfor Reichskommisariatet, men med tysk innblanding på alle felter oppsto det bl.a. personalproblemer innen norsk helsepersonell. En av grunnene var også at Nasjonal Samling søkte å forsere sin programpost om en ny nasjonalforsamling, bygget på sammensetning av faglige organisasjoner, det såkal-

te Riksting, og håp om senere fredsslutning med Tyskland. Dette skapte uro i tyske kretser. Disse planer var egentlig uforenlige med de langsiktige tyske politiske mål som den gang ikke var kjent. De følgende år forsøkte Reichskommisariatet å stoppe alle forsøk fra Nasjonal Samlings side på å føre en nasjonal politikk med fredsslutning og norsk selvstendighet.

Et eksempel på tysk uforstand var behandlingen av uroen som hadde oppstått ved Universitetet i Oslo i 1943. Det vil kreve for stor spalteplass å belyse bakgrunnen for denne uro, men her i all korthet:

Reichskommisariatet Terboven oppsøkte i den anledning Quisling natten mellom 13. og 14. oktober 1943 og truet med å sende Universitetets professorer til Polen. - Både rektor Hoel og flere NS studenter ved Universitetet deltok i nye kraftige protester mot arrestasjonene, og både Hoel og NS studenter ble selv truet med arrestasjon. Det lyktes bare å få noen ganske få studenter løslatt tross løfter om full frigiving.

Når det gjelder krigens følger på det helsemessige plan, beretter forfatteren føl-

gende:

«Pr. 31.12.1987 var det registrert 10.795 krigspensjonister med invalidepensjon og 7.043 med enkepensjon. 8.364 av disse var tildeelt sjømenn og 5.159 militærpersoner. Utbetalingene utgjorde ca. 729 millioner kr. i 1987.

En særlig utsatt gruppe som har vært helt upåaktet i denne sammenheng er de vel 6000 menn og kvinner som vendte hjem etter fronttjeneste på tysk side. Det kan neppe være tvil om at som gruppe betraktet har ingen norske militæravdelinger hatt de påkjenninger under krigshandlinger som disse frivillige i kampene på Østfronten. De har ingen rettigheter etter krigspensjoneringsloven, og det private hjelpearbeid som er organisert for dem, har ikke fått offentlig godkjenning som hjelpeorganisasjon med de begunstigelser det innebærer.»

Forfatteren skriver i forbindelse med det alminnelige rettsoppjøret følgende: «Mestparten av det norske samfunn arbeidet i disse fem år også for tyske interesser. Det var i og for seg ikke i strid med folkeretten. Det gjaldt i industri, transport, kommunikasjoner, service- og primærnæringer. Særlig viktig var «tungarbeide» - bygg og anlegg og industriarbeide. De tyske arbeidsmarkedsmyndigheter skaffet seg raskt kontroll over dette arbeidsmarkedet bl.a. ved å utdele «tung arbeiderkort» som ga visse fordeler i rasjoneringsammenheng. I 1942 hadde «Abteilung Arbeit- und Sozialwesen» registrert at ca. 360.000 personer var berettiget til slike kort. Av LO s medlemmer

var minst 150.000 i «tyskerarbeid», de fleste frivillige i tyskledete industri- og anleggsbedrifter eller i halvmilitære enheter som organisasjon Todt og Speer i Norge.

Skodvin oppgir at i juli 1943 regner Reichskommisariatet med at det arbeidet til sammen 110.729 personer for de viktigste rent tyske oppdragsgiverne, Wehrmacht, Einsatzgruppe Wiking i Organisation Todt og Organisation Speer, A/S Nordag og I. G. Farbenindustri («Krig og okkupasjon» s. 235). Av disse var 60.570 nordmenn.

Det var selvsagt ikke mulig å reise tiltale mot disse, dersom ikke andre overtredelser var registrert. Dertil kom, som Pryser anfører, «at om tyskerarbeiderne ble ilagt bot og tap av stemmerett, kunne det få konsekvenser for arbeiderpartienes velgergrunnlag».

«Ansvaret for den politiske siden av helsetjenesten hvilte på departementsråden, en ung dyktig jurist, Thorleif Dahl, som konsekvent førte NS' nasjonale linje i helsepolitikken. Han syntes å ha vært like konsekvent i sine forsøk på å gjennomføre Nasjonal Samlings program som i sin motstand mot tyske inngrep og forsøk på påvirkning. Men han la seg aldri opp i helsefaglige spørsmål. Her hadde medisinaldirektøren dr. Thoralf Dahm Østrem all makt og innflytelse. Han nøt ubegrenset tillit i NS' politiske ledelse.» ●

Bok 2 - Tittel: «Slange og sverd» kommer i neste nummer.

ALTMULIG-TJENESTEN

Som en spesiell service til våre abonnenter tilbyr vi på denne plass gratis annonser for, nær sagt, alle tjenester.

Eksempler: Kjøp og salg av antikvariske (brukte) bøker og blader, - eller kanskje brev, diplomer, uniformsdeler/merker fra okkupasjonstiden. Gjennom altmulig-tjenesten kan du få vennekontakter, du kan gjøre en byttehandel, etterlyse

noe eller noen - og så meget, meget annet.

Tjenesten omfatter ikke firmaer eller foretningsselskaper, og gjelder bare abonnenter som har betalt sine bladpenger.

Ønsker du å være anonym i annonsen kan du merke den med Bill.mrk. Vi ordner da resten, men i tilfelle må du vedlegge 2 fri-

merker a kr. 3.50 - for videre- sendelse av eventuelle svar. (Navn og adresse må oppgis ekspedisjonen) Avisen påtar seg ikke noe ansvar utover annonseringen.

I løpet av sommeren er kommet inn følgende annonser som hører inn under tjenesten, og som bør følges opp av andre:

TIL SALGS:

«**Norøne skaldekvad**» av Hallvard Tveiten. En godbit for interesserte, Centralforlaget 1942.

«1814»

- en bok skrevet i 1941 med tanke på utgivelse samme år, men forbudt av Kulturdepartementet. Forfatter: Bernt A. Nissen.

«Frendefolk»

av Joakim Ihlen og Bertil Kugelberg. Et streifflys over forholdet mellom Norge og Sverige under okkupasjonen. Aschehoug Forlag. De tre bøker selges samlet for høyeste bud over kr. 250,-. Ved bud; oppgi *Bill.Mrk. 10* til vår ekspedisjon.

Gulbrand Lunde-bøkene

3 bøker med hans taler og artikler: Bøkene selges samlet. Bud over kr. 300,-. Ved bud oppgi *Bill.Mrk. 11* til ekspedisjonen.

2.utgave av «Russland og vi»

Den første utgave av Vidkun Quislings bok: «Russland og vi» kom i 1930 på Jacob Dybwads forlag: Dette er 2.utgave som kom i 1941. Pent bind som selges for bud over kr. 225,-. Ved bud; oppgi *Bill.Mrk. 12* til ekspedisjonen.

Kan du hjelpe?

I 1945 hadde en flokk NSUF-gutter i alderen 15-

17 år en strabasjøs ferd til kullgrubene på Svalbard, hvor de hadde kjøpt et nedlagt felt. Lederen, «Jeppe» omkom (frøs ihjel) etter at de andre i gruppen var reist hjem til Bergen. Skribent ønsker nærmere opplysninger om ferden. Full anonymitet loves. Skriv noen ord til *Bill. Mrk. 13*, Folk og Land.

Forsker søker

Opplysninger om Carl Lie som oppholdt seg i Bergen under okkupasjonen. Utgiver av bl.a. «Norges-posten». Fortell litt om han, - og oppgi gjerne årstallet han døde. Skriv til *Bill. Mrk. 14*, Folk og Land.

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

eks. Inger Cesilie Stridsklev: « M/S Theklas himmelferd »	kr. 218,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet) .	kr. 285,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet)	kr. 150,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 50,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling?	kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: " Solbris Ohoil "	kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfiendtlige trauma	kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år	kr. 50,-
..... eks. Ståle Fagerland: Et navn til låns	kr. 220,-
..... eks. Johs Myhren: Skyldig - uskyldig?	kr. 100,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til: **Postgiro** 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved **sjekk i kontanter** eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.:Sted:

JOHS. MYHREN:

«Skyldig - uskyldig?»

Artikkelsamling om etterkrigsoppgjøret i Norge.

Pris: Kr. 100,-

FORHANDLAR: Boktjenesten, FOLK og LAND
Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo

Det forutsettes at bøker, blader o.l. som selges gjennom altmulig-tjenesten sendes mot oppkrav, hvis ikke annen ordning med kjøper er inngått.

Små glimt ... Forts. fra side 5

Fra mitt hjemsted måtte jeg reise med toget via Oslo. Var helt ukjent der, men løp på statsråden, kaptein Irgens. Jeg klaget min nød og han var straks villig til å hjelpe. En ung tysker ville også gi meg sin billett, men det ordnet seg.

På sykehuset hvor min datter var innlagt lå det pasienter som var ofre fra bombeangrep. En liten 8-10 års småpике gråt og ropte på mamma. I en annen seng lå hennes mor uten å kunne røre seg. Hvor grusomt hun måtte ha det.

Senere i Hamburg opplevet jeg, kanskje det første store flyangrepet rettet mot sivile. Alt var lyst som om dagen. Neste dag reiste jeg gjennom hele bydeler hvor hver eneste boligblokk, alt, var ruiner. Også i Tyskland ble dette med jødene hemmeligholdt for alle som ikke direkte var berørt. Når noen fra nabolaget reiste, ble det sagt at de skulle flytte til andre bosteder.

Selv så jeg, - og ser fremdeles ikke forskjell på jøder og andre.

Sportsidioten

Full av tvil, men i ytringsfrihetens navn, gir vi plass for et innlegg som ble sendt oss midt under VM-mesteskaperet i fotball.

Innsenderen svarer her på spørsmålet: «Hva er en sportsidiot?»

Vedkommende skriver:

- Det er en mann som kan alle verdensmestere og deres prestasjoner utenat, men aldri har lest en bok av Hamsun.

Han er tilstede på alle idrettsstevner, men går aldri i teater. Han kan diskutere alle idrettsgrener, men vet ingenting om de politiske begivenheter hjemme eller ute... Og litt etter litt blir det flere og flere slik «sportsidioter»...

Det er et farlig tegn.

Alt fra gammel tid av visste statsledere hvor lett det er å røpe et folk som har idrett som høyeste interesse. Selv de

romerske keisere sørget for gladiator-kamper og lignende forestillinger som kunne oppta folket.

Og eksemplet ble fulgt opp av Stalin & Co. Det gjorde en sovjetisk sportsidiot lite at han levde i kummerlige kår og alltid risikerte å havne i en tvangsarbeidsleir, når han bare visste at hans landsmenn ble verdensmestere på alle områder i idretten. For en sportsidiot er det jo viktigst av alt.

Men også i Vest-Europa, og kanskje spesielt i vårt eget, lille land har utviklingen gått i samme retning.

Også her gir en stor del av folket blaffen i hvordan makthaverne styrer landet, bare det seirer på idrettsarenaene rundt om.

Min kone påstår at jeg på et felt er verdensmester. Som kverulant. Hva hun nå mener med det?

KK i Aust-Agder

Da «Rio de Janeiro» ble senket *Sørlendingenes hjelp vil alltid huskes*

Den første tyske militærbe- gravelse etter invasjonen 9. april 1940 fant sted i Arendal.

Det var en av de omkomne fra «Rio de Janeiro», Oberschütze Ernst Buchvald fra Blankensee i Brandenburg, som her ble stedt til hvile. En avdeling tyske soldater med Arendals kommandant, Rittmeister Schmidt Wesenthal i spissen, fulgte avdøde på hans siste ferd.

Dagsavisen «Vestlandske Tidende», byens Høyreavis, skrev disse ord om begravelsen:

- Tunge tanker kan gro fram hos oss i denne tid, bitterhet kan etse seg inn i sinnene, - mens de tyske soldater på sin side lengter mot hjem og kjære, som de forlot for å dra over hav til fremmed land. Men bak kirkegårdens gitterport er det ikke rum for krigens splittende følelser, for tankenes opprør eller hjertenes fiendskap. Her hører krigens ånd opp, ti overfor døden er vi alle like, - den er menneskenes forsoner, som krever ærbødig overgivelse av oss alle.

I det vakre kapell var en æresvekt oppstillet og snart fyltes benkeradene av de feltgrå.

Det ga en egen forunderlig stemning å se disse unge menn sitte der med geværpipene som silhouetter mot det lys som brøt seg vei gjennom farvede glassvinduer.

Aldri har kapellet tidligere rummet en slik deltagerskare, skåret ut av selve tiden, som den der her lot seg overrisle av det stille orgelbrus.

En av Arendals prester, Armann Bergh, forrettet på tysk. Først ble sunget «So nimmst da meine Hände» (Så ta da mine hender») og sangen steg sterkt og klar fra de unge struper.

Presten talte så over Johs.3.16. - Hvorledes alle er elsket av Gud samt over ordene «Den som tror på meg, vil jeg gi evig liv». Han sluttet med disse ord:

- Vi følger i dag en av eders kamerater til graven. Det er tungt å være borte fra fedreland, sine foreldre og de man ellers har kjær. Dog vet vi, at en kjenner ham, Jesus. Jesus tar ham til seg, - alt er godt hos ham, ikke sant? Det er godt å komme til Gud for å få det evige liv. Amen. Kisten ble så båret til graven av 6 soldater. Ved graven brakte kommandanten avdøde en siste hilsen med disse ord:

- Vi står idag ved en kamerats bære ved en grav i Norge. Du Buchvald, er i forveien gått den vei, som enhver soldat er beredt til å gå. Du har holdt din ed til din fører og ditt folk og har beseglet din troskap med døden. Vi vet at du ikke er død, - vi vet at du lever. På dette hellige sted tenker vi idag på din hustru og på din familie og ber Herren

skjenke dem trøst i deres tunge smerte.

Ved din grav vil jeg heller ikke forsømme - som kommandant for troppene i Arendal - å bringe denne by vår dype takk for hva den også har gjort også for deg. Vi tyske soldater vil aldri glemme det. Jeg takker også pastoren for de vakre ord, som han har talt til oss. Vi hilser deg for siste gang her på den norske jord, mellom de tyske og engelske graver skal du finne hvile i dette gjestfrie land. Så vil jeg håpe at engang vil også din hustru få sitte her ved din grav og vete den med sine tårer.

Såvel kommandanten som hver enkelt av den oppsatte avdeling kastet derpå en skuffe jord over kisten, hvoretter den høytidsstemte ceremoni var til ende.

Hviler han enn i fremmed land, - en vakrere jordeferd kan en soldat neppe få.

Da «Rio de Janeiro» ble senket utenfor Lillesand om morgenen den 8. april (på veg til Bergen), ble overlevende ført til Lillesand sykehus. De fikk en god og kjærlig behandling av leger og søstre, - og fra befolkningen vanket det også blomster.

Overlevende soldater fra skipet har senere besøkt byen, - og takket for redningsdåd og all den hjelp de fikk.

KUNT HAM SUN SKAL FRIFINNES

Meldingen om at Knut Hamsuns familie vurderer å få gjenopptatt rettsaken mot vår store forfatter vil forårsake storm her hjemme. Allerede nå strømmer kommentarene inn til landets aviser, og selv vil vi i neste nummer av FOLK OG LAND bringe flere enkeltheter om dette følsomme tema.

I «VG» leser vi at tidligere programdirektør i NRK, Yngvar Ustvedt, går imot en gjenopptakelse av saken.

- Landssvikoppgjøret er et historisk oppgjør som Hamsun var en del av. Det er helt urimelig å kreve saken gjenopptatt fordi han er en stor forfatter. Om saken kommer opp på ny, må alle de andre sakene også prøves på nytt. Hamsun var en nazist. Det er ingen tvil om det, sier Yngvar Ustvedt til «VG».

Ivan Kristoffersen, en av Nord-Norges største samfunnsdebattanter mener en ny Hamsun-rettsak vil reise flere spørsmål.

Til «VG» utaller han:

- Det kan være gode grunner for at landssvik-saken reises på nytt. Knut Hamsun ble gjenstand for en svært kontroversiell psykiatrisk undersøkelse. Det ville absolutt være interessant å prøve denne siden av saken på nytt, mener Kristoffersen.

- Spørsmålet vil være på hvilket juridisk grunnlag en slik straffesak skal reises. Det har jeg ingen klar formening om, sier Kristoffersen.

Men han advarer mot å gi Knut Hamsun - tross hans store forfatterskap - noen form for særbehandling 50 år etter dommen. - Skal Knut Hamsuns sak prøves på nytt, må det få konsekvenser for en rekke andre saker. Mange slektninger og parørende til landssvik-dømte sitter fortsatt igjen med sår. De må ha de samme rettigheter som Hamsuns familie når det gjelder rettssikkerhet.

- Husk bladpengene!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO